

**156. Bijbelstudie over
BILEAM DE ZOON VAN BEOR
BIL'AM BEN B'OR
בלעם בן־בעור**

De parasha בלק Balaq [Balak], die van het boek במדבר B'mid'bar [Numeri] de hoofdstukken 22, 23, 24 en een deel van 25 omvat, begint met de grote angst waarin de Moabieten en de Midjanieten verkeerden, toen de Israëlieten na hun woestijntocht op weg naar het beloofde land bij de vlaktes van Moab ten oosten van de rivier de Jordaan waren aangekomen en zich daar legerden aan de overkant van Jericho [Jericho]. Ze waren buitengewoon bang voor de Israëlieten omdat ze gehoord hadden wat die met de Emorieten hadden gedaan en ze raakten in paniek toen ze zagen hoe talrijk het volk Israël was. Ook Balaq ben Tzipor [Balak, de zoon van Sippor], de koning van Moab, voelde zich bedreigd en klaagde dat dit volk te sterk voor hem was. Hebben we dat niet al eerder gehoord? De Farao gebruikte in שמות Sh'mot [Exodus] 1:9 precies de zelfde woorden: *“De Israëlieten zijn te sterk voor ons en te talrijk!”* Ook Haman, Hitler en vele andere machtige mannen gebruikten door de eeuwen heen dezelfde argumenten om het Joodse volk te onderdrukken en uit te roeien en daar zal pas een einde aan komen als Yeshua terugkomt om de vijanden van Zijn volk te vernietigen! Omdat de Moabieten zagen dat de Israëlieten de sterke legers van de machtige koningen Sichon en Og hadden verslagen werden zij doodsbang voor hen en de angst sloeg hen om het hart. In plaats van de zijde van Israël te kiezen zoals Rachav [Rahab] deed, deelden de Moabieten hun vrees mee aan hun burens, de Midjanieten, om gezamenlijk maatregelen te beramen tegen Israël. Eigenlijk was dat heel dom en kortzichtig, want de Israëlieten waren helemaal niet van plan om de Midjanieten aan te vallen. Ze waren immers niet vergeten dat Moshe [Mozes] gastvrij werd ontvangen toen hij voor de Farao moest vluchten. Ook waren zij niet vergeten dat Tzipora [Sippora], de vrouw van Moshe, een Midjanitische was en dat zijn schoonvader Yit'ro [Jetro] zelfs de priester van Midjan was. Nee, de Israëlieten hadden geen enkele reden om de Midjanieten als vijanden te behandelen. Ook de Moabieten behoefden helemaal geen kwaad te vrezen van de kinderen Israëls, want zij waren immers familie van elkaar en de Eeuwige heeft nadrukkelijk tegen Moshe gezegd, dat hij tegen de Moabieten niet ten strijde mocht trekken: *“Je mag de Moabieten niet vijandig bejegenen en hen niet uitdagen, want Ik geef je van hun land niets in bezit; Ik heb Ar immers aan de nakomelingen van Lot in eigendom gegeven!”* (דברים D'varim [Deuteronomium] 2:9) en in de verzen 18 en 19: *“Vandaag trek je door Ar heen, het gebied van Moab. Je zult dan in de buurt komen van de Ammonieten. Bejegen ook hen niet vijandig en daag hen niet uit. Ook van het land van de Ammonieten geef Ik je niets in bezit; Ik heb het aan de nakomelingen van Lot in eigendom gegeven.”* Ik ga ervan uit, dat Moshe dit aan de Moabieten heeft laten weten, want zij behoorden evenals de Ammonieten tot de nakomelingen van Lot en waren dus familie van de Israëlieten. Zij hadden in de zegeningen van de Eeuwige kunnen delen als zij zich ook echt als familie hadden gedragen en de kinderen van Israël vriendelijk als hun nieuwe burens hadden verwelkomd. In plaats van de Israëlieten als indringers te beschouwen hadden ze juist blij en dankbaar moeten zijn dat zij hen verlost hadden uit de macht van hun aartsvijand Sichon, de koning van de Emorieten, die reeds een deel van het Moabietisch grondgebied veroverd had en zonder de tussenkomst van Israël de rest ongetwijfeld ook nog overmeesterd zou hebben. De reden waarom de Moabieten de familiebanden en vriendschap tussen Av'raham [Abraham] en Lot naast zich neer legden en de Israëlieten als vijanden beschouwden ligt wel in het feit, dat zij al lang geleden de g'dsdienst van hun stamvader Lot verlaten hadden en diep verzonken waren in de afgoderij. Zo besloten de Moabieten samen met de Midjanieten, hun verre familie te bestrijden door middel van bovennatuurlijke machten. Omdat ze maar al te goed wisten dat de Israëlieten zoveel overwinningen behaalden omdat de Eeuwige voor hen streed, wilden zij op magische wijze de kracht van hun tegenstanders breken alvorens een militaire confrontatie aan te gaan. Omdat het in die tijd in bijna alle culturen gebruikelijk was om daarvoor de toevlucht te nemen tot betoveringen en vervloeking, besloot Balaq in overleg met de oudsten van Moab

en Midjan de hulp in te roepen van een zeer bekende magiër uit Mesopotamië, die daarin gespecialiseerd was: Bil'am ben B'or [Bileam de zoon van Beor]. Hij was als waarzegger en tovenaars in de hele regio beroemd om de kracht van zijn vervloekingen.

Wie was Bileam?

Hoewel Bileam de zoon van Beor in 2 Petrus 15:16 een profeet genoemd wordt en hij in Numeri 24:3-4 en 15-16 van zichzelf zegt dat hij de man is *"wiens oog geopend is, die G'ds woorden hoort, die weet wat de Allerhoogste weet en ziet wat de Almachtige toont"* en de G'd van Israël in Numeri 22:18 zelfs *"de Eeuwige, mijn G'd"* noemt, was hij beslist geen profeet van haShem en behoorde ook helemaal niet tot het volk van Israël. Hij was een 'ziener', een waarzegger in oud-oosterse stijl, een sjamaan, die mensen zegende en vervloekte tegen royale betaling. Hij boekte volgens Numeri 22:6 goede resultaten, want dat gaf Balaq als motivatie aan om juist hem in te huren en niet iemand anders: *"Immers, wie door u wordt gezegend is gezegend, en wie door u wordt vervloekt is vervloekt!"* Hij stond in nauw contact met de goden en zijn woorden hadden een enorme impact dankzij een of andere godheid die in hem woonde. Dat hij de Eeuwige zijn G'd noemde is op zich niet zo vreemd, want hij beschouwde de G'd van Israël blijkbaar als één van de vele goden die hij diende of beter gezegd, die hij voor zijn karretje spande om daarmee een dikke boterham te verdienen. Bovendien bezat hij enige kennis van de Eeuwige, die wellicht toe te schrijven is aan het feit, dat onze aartsvaders Av'raham [Abraham] en Ya'aqov [Jakob] alsook Lot, Riv'qa [Rebekka], Rachel en Lea in Haran hadden gewoond, dat niet ver van zijn woonplaats Petor lag. Lavan [Laban] zal daar ongetwijfeld in de tijd van Bileam nog nazaten gehad hebben die de Eeuwige kenden. De Aramese stad Petor wordt door de meeste wetenschappers geïdentificeerd met het in Assyrische inscripties genoemde Pitru, een oude stad bij de rivier Sajur, een westelijke zijrivier van de Eufraat, die in Turkije ontspringt en in Syrië in de Eufraat uitmondt. Dat wordt door de Tora bevestigd, want Numeri 22:5 spreekt over Petor, dat aan de rivier ligt en Deuteronomium 23:4 over Petor in Mesopotamie. Het is een oude oosterse wijsheid, dat een naam iets zegt over de persoon of de stad die hem draagt. Zo vind ik het bijzonder boeiend te zien, dat de Midrash Raba de Aramese plaatsnaam Petor rechtstreeks in verband brengt met de persoon van Bileam als geldwisselaar. Gezien het feit dat zijn klanten van heinde en verre kwamen om hem in te huren, werd hij vanzelfsprekend in verschillende valuta betaald en moest zijn loon derhalve omgewisseld worden. De geldwisselaar werd in het Hebreeuws שולחן shul'chani genoemd, naar het Hebreeuwse woord voor 'tafel': שולחן shul'chan. De transacties vonden namelijk altijd plaats op een tafel. Hetzelfde woord komen we ook tegen in de Hebreeuwse versie van B'rit haChadasha in het verhaal waarin Yeshua de tafels van de geldwisselaars in de tempel omver gooide. Het Aramese woord voor zowel tafel als geldwisselaar is פתורא petora, dat wij hier dus in de plaatsnaam פתור Petor terugzien. De schrijvers van de Midrash Raba zien daarin een interessante woordspeling: *"Sommigen zeggen dat Bil'am [Bileam] van Petor een geldwisselaar werd genoemd, omdat de koningen der volken bij hem kwamen om raad, op dezelfde manier als de mensen bij een geldwisselaar kwamen om van munt te veranderen."* (במדבר רבא 20:7). Toch ook de naam van Bileam zelf zegt iets over zijn persoon. De Hebreeuwse c.q. Aramese naam בלאם Bil'am is namelijk samengesteld uit de beide woorden בל bal = 'niet', 'geen' en עם am = 'volk'. De naam בלאם Bil'am betekent dus 'geen volk' ofwel 'niet van het volk' en gezien het feit, dat het Hebreeuwse woord voor 'volk', עם am, in de TeNaCH vaak naar de kinderen Israëls verwijst, kunnen we dit zien als een verder bewijs dat deze zogenaamde profeet beslist geen deel uitmaakte van het volk van G'd, ook al beweerde hij namens Hem te spreken! Zowel in B'rit haChadasha [het Nieuwe Testament] alsook in diverse rabbijnse geschriften wordt hij als een verpersoonlijking van het kwaad beschreven en voor zijn kwalijke invloed nadrukkelijk gewaarschuwd. In יהושע Y'hoshua [Jozua] 13:22 wordt Bil'am [Bileam] הקוסם haQosem genoemd, hetgeen in de meeste bijbeluitgaven weliswaar met 'de waarzegger' vertaald is, maar volgens de Hebreeuwse woordenboeken letterlijk 'de tovenaars' betekent. En ik denk, dat hij dat inderdaad ook geweest is. De vraag is nu: is daar wel een bewijs voor? Ja, dat is er zeker!

De Bileam-inscripties

Op vrijdag 17 maart 1967 werd bij opgravingen van een oude tempel bij de Tell Deir-Alla, het bijbelse Sukkot aan de Zerqa, bij ons beter bekend als de Jabbok, een zijrivier van de Jordaan in het huidige Jordanië, door een team van Leidse archeologen onder leiding van professor dr. H. Franken tussen het puin van een kleitichelmuur een buitenbijbels bewijs voor de historiciteit van Bileam gevonden: oud-Aramese pleistertekstfragmenten over ene Bil'am bar B'or [Bileam, de zoon van Beor]! Deze tekstfragmenten, die op 119 brokstukken van witte kalk geschreven waren en met veel geduld bij elkaar gezocht en op kunstpleister vastgezet moesten worden, zijn helaas niet volledig, maar desondanks zijn de onderzoekers erin geslaagd te achterhalen, dat de gevonden tekst godsdienstig van aard is en aantoonde, dat Bileam als ziener een belangrijke rol gespeeld moet hebben in het religieuze leven van de Moabieten. Deze tekst vermeldt een nachtelijk visioen van de ziener over een godenvergadering, waarin de vruchtbaarheidsgodin Shagar, de hoofdgod El en de Shadayin, de Shadai-goden, genoemd worden. Zowel de naam El alsook de naam Shadai kennen wij uit de Tora, waarin de Eeuwige door de aartsvaders El Shadai genoemd wordt. De muurtekst luidt als volgt: *“Het geschrift van Bileam, de zoon van Beor, de man die een ziener van de goden was. Zie, de ilāhīn [goden] kwamen in de nacht tot hem. En hij zag een visioen in overeenstemming met de uitspraak van El. En zij spraken tot Bileam, de zoon van Beor aldus: Zo zal het gedaan worden, met niets overlevend... Niemand heeft ooit gezien van wat gij gehoord hebt. Toen stond Bileam des morgens op. Hij riep de hoofden van de vergadering tot hem en twee dagen vastte hij en weende bitter. Toen kwamen zijn vrienden tot hem en zij zeiden tot Bileam, de zoon van Beor: waarom bent u aan het vasten en waarom weent gij? En hij sprak tot hen: Neemt plaats! Ik zal u verkondigen, wat de Shadai-goden van plan zijn en gaat, ziet het werk van de goden. Bileam beschreef hen het hemelse visioen en de gevolgen daarvan in het land. De goden kwamen voor een vergadering bij elkaar. De Shadai-goden organiseerden een raad en zeiden tot de godin Shagar: Voeg de wolken aan elkaar, sluit de hemel met dichte wolken zodat er duisternis zal heersen en geen licht, donkerheid en geen klaarheid, zodat gij angst zult inboezemen in dichte duisternis. En nooit zal er meer een geluid gehoord worden!”* Behalve de vermelding van dit visioen bevat de Bileam-inscriptie ook profetieën, spreuken en vervloekingen, die goed in het beeld passen van Bileam, zoals wij dat uit de parasha Balaq kennen. Ook het feit dat deze tekstfragmenten in dezelfde streek gevonden zijn waarin hij volgens de Tora optrad, is een bevestiging van zijn historiciteit.

Bileam in het Boek des Oprechten

Bileam, de zoon van Beor komt ook meerdere keren voor in פֶּרֶךְ הַיָּשָׁר Sefer haYashar ofwel het Boek des Oprechten, dat ook in Nederlandse vertaling op het internet gratis te downloaden is. Toch let op: dit boek mag niet te verwart worden met het gelijknamige boek, dat in יְהוֹשֻׁעַ Y'hoshua [Jozua] 10:13 en שְׁמוּאֵל Sh'mu'el bet [2 Samuël] 1:18 genoemd wordt, hoewel de vertaler beweert dat dit wel een vertaling van dit oude Hebreeuwse geschrift zou zijn. Dat is echter niet juist. Ten eerste is het oorspronkelijke Boek des Oprechten verloren geraakt en nooit meer teruggevonden en ten tweede biedt het vertaalde boek dat nu in omloop is slechts een beschrijving vanaf de schepping tot aan de verovering van Kanaän door Jozua. Verder gaat het niet. Het klaaglied, dat David over Sha'ul [Saul] en Y'honatan [Jonatan] in שְׁמוּאֵל Sh'mu'el bet [2 Samuël] 1:17-27 zong en waarvan in vers 18 vermeld staat dat het in het Boek des Oprechten zou staan, kan dus onmogelijk in de vertaalde versie staan omdat die helemaal niet tot David gaat. Bovendien worden in hoofdstuk 10 van dit boek middeleeuwse namen gebruikt voor volken, landen en rivieren in Europa, die in de tijd van het oorspronkelijke boek des Oprechten nog niet bekend waren, zoals bijvoorbeeld de Francii die woonden in het land van Franca bij de rivier Senah (Seine) in vers 8, de Balgar die bij de grote rivier Donau woonden in vers 12 en de Romim (Romeinen), die wonen in de Canopusvallei bij de rivier Tebreu (Tiber) in vers 16. Het vertaalde Boek des Oprechten is derhalve niet gebaseerd op de oorspronkelijke schriftrol waar in de Bijbel naar verwezen wordt, maar op een Hebreeuwse Midrash met dezelfde naam, die in 1625 door Josef ben Samuel in Venetië gedrukt werd. Diverse rabbijnen, waaronder vooral rabbi Leon Modena, hebben zich er heftig tegen verzet dat deze Midrash met de verloren gegane Sefer haYashar geïdentificeerd werd. Ook de diverse teksten over Bileam, die ik in de

Nederlandse vertaling van het Boek des Oprechten tegen kwam vind ik enerzijds een beetje twijfelachtig omdat Bileam dan al meer dan 400 jaar oud zou zijn geweest bij het begin van de parasha Balaq, maar anderzijds wil ik het ook niet uitsluiten als men bedenkt dat Bileam over bovennatuurlijke krachten beschikte en dus anders was dan de gewone mensen om hem heen. De eerste vermelding van Bileam in hoofdstuk 61 speelt in het 74^e jaar sedert de Israëlieten naar Egypte waren getrokken, vlak na de dood van Z'vulun [Zebulun] en zijn broer Shim'on [Simeon]. Daar lezen wij in de verzen 6 t/m 11 aldus: *“Zero probeerde dagelijks om Angeas aan te zetten tot de strijd met de zonen van Jakob in die dagen. Na enige tijd luisterde Angeas naar de woorden van Zero en gaf hem toestemming om te strijden met de zonen van Jakob in Egypte, en Angeas stelde al zijn mensen in slagorde, een volk zo talrijk als het zand aan de kust der zee, en hij besloot om tegen Egypte ten strijde te trekken. Onder de dienaren van Angeas was een vijftienjarige jongeling, met de naam Bileam, broer van Bela, de zoon van Beor en de jongeling was zeer verstandig en was op de hoogte van de toverkunst. Angeas zei tot Bileam: Bezweer voor mij, bid ik u, met de toverkunst, dat wij zullen weten wie de overhand zal hebben in deze strijd waar wij nu naar toe gaan. Bileam gebood dat zij hem was zouden brengen, en daarvan vormde hij strijdwegens en ruiters van was die het leger van Angeas en het leger van Egypte voorstelden, en hij stelde die op in listig bereid water waarover hij voor dit doel beschikte, en hij nam in zijn hand de takken van mirtebomen, en hij beoefende zijn bekwaamheid. Hij bracht die in het water bij elkaar en er verschenen aan hem in het water de gelijkende beelden van de legers van Angeas die vielen voor de gelijkende legers der Egyptenaren en der zonen van Jakob. Bileam vertelde dit Angeas en Angeas wanhoopde en bewapende zich niet om naar Egypte ten strijde te trekken, en hij bleef in zijn stad.”* Vele jaren later, toen Yosef [Jozef] en zijn broers allen al lang gestorven waren, werd opnieuw de hulp van Bileam ingeroepen om tegen de Israëlieten ten strijde te kunnen trekken. In hoofdstuk 64 lezen wij in de verzen 26 t/m 29: *“Bileam, de zoon van de Syriër Beor was daar in het leger van Zero, want hij kwam met de kinderen van Kittim naar de strijd, en Bileam was een hoog geëerd man in de ogen van Zero en zijn mannen. Zero zei tot Bileam: Voorspel ons wie de overhand zal krijgen in de strijd, wij of de Egyptenaren. Bileam stond op en beoefende de kunst der waarzegging, en hij was bedreven in de kennis daarvan, maar hij werd verward en het werk werd vernietigd in zijn hand. Hij probeerde het opnieuw maar het lukte niet, en Bileam wanhoopde, hield ermee op en maakte het niet af. Want dit was vanwege de Eeuwige, om Zero en zijn mensen te laten vallen in de handen der kinderen Israëls, die hadden vertrouwd op de Eeuwige, de G'd van hun vaders tijdens hun strijd.”* Hoofdstuk 67 begint met de geboorte van Mir'yam [Miriam] en Aharon [Aäron], de zus en broer van Moshe [Mozes]. En nu komt Bileam in de verzen 8 t/m 10 opnieuw in beeld: *“Het was na de dood van de koning van Kittim dat Bileam de zoon van Beor uit het land Kittim vluchtte, en hij ging naar de farao, koning van Egypte. Farao ontving hem met grote eer, want hij hoorde over zijn wijsheid, en hij gaf hem geschenken en benoemde hem tot raadgever, en hij verheerlijkte hem. Bileam woonde in Egypte en stond in hoog aanzien bij al de edelen van de koning. De edelen verheerlijkten hem omdat zij allen begeerden om zijn wijsheid te leren.”* In vers 11 volgt een passage, die ons sterk aan het bekende verhaal van Yosef [Jozef] doet denken. De Farao krijgt een vreemde droom over een weegschaal en vanaf vers 16 lezen wij: *“Farao stond 's morgens vroeg op en riep al zijn dienaren en vertelde hen de droom, en de mannen waren zeer bevreesd. De koning zei tot al zijn wijze mannen: Ik bid u, verklaar mij de droom die ik droomde, zodat ik haar begrijp. Bileam de zoon van Beor antwoordde de koning en zei tot hem: Dit betekent niets anders dan een groot onheil dat Egypte in de toekomst zal overkomen. Want er zal Israël een zoon worden geboren die geheel Egypte zal vernietigen en haar inwoners, en die de Israëlieten met een machtige hand uit Egypte zal voeren. Daarom nu koning, beraad u over deze zaak, opdat u de hoop der kinderen Israëls zult vernietigen en hun verwachting, voordat dit onheil over Egypte komt. De koning zei tot Bileam: En wat zullen wij met Israël doen? Wij hebben ons zeker op een bepaalde manier tegen hen beraden en konden toch niet de overhand over hen krijgen. Geeft u nu daarom ook raad tegen hen waardoor wij de overhand over hen krijgen.”* In plaats van een rechtstreeks antwoord laat Bileam vanaf vers 23 eerst twee andere raadgevers aan het woord en zegt daarna wat de Farao volgens hem beslist niet moet doen. Pas in vers 48 komt Bileam ter zake met een verrassend advies, dat wij maar al toe goed kennen, maar waarvan we dus niet wisten dat het van hem afkomstig was: *“Daarom nu, u koning, hoor naar mijn woorden,*

want dit is de raad die tegen hen wordt gegeven, waardoor u de overhand over hen zult krijgen, en waarvan u niet zult afwijken. Indien het de koning behaagt, laat hem dan bevelen dat alle jongetjes, die hun vanaf vandaag zullen worden geboren, in het water zullen worden geworpen. Hierdoor kunt u hun naam uitwissen, want geen van hen, noch van hun vaderen, werd op deze manier beproefd. De koning hoorde de woorden van Bileam, en dit beviel de koning en de prinsen, en de koning deed overeenkomstig het woord van Bileam." Vanaf vers 51 volgt nu het verhaal zoals wij dat uit het boek Exodus kennen. In hoofdstuk 70 lezen wij in de verzen 5 t/m 20, dat Bileam de Farao tijdens een feestmaal opriep om Moshe [Mozes] te doden, die toen 3 jaar oud was, en hij herinnerde de Farao aan zijn droom. Door g'ddelijk ingrijpen lukte het plan van Bileam echter niet en Moshe groeide op in het koninklijk paleis. Toen Moshe volwassen geworden was en zag hoe de Israëlieten als slaven moesten werken vroeg hij hen in vers 35 waarom zij zo slecht behandeld werden. Toen vertelden zij hem alles wat hen was overkomen, al de lasten die Farao hen had opgelegd vóór zijn geboorte en zij vertelden hem ook van al de raadgevingen van Bileam de zoon van Beor tegen hen en ook wat hij tegen hem had geadviseerd om hem te doden. En dan lezen wij in vers 39: "Toen Mozes deze dingen hoorde, werd zijn toom gewekt tegen Bileam, en hij zocht hem te doden, en hij lag dag aan dag in hinderlaag tegen hem. Bileam was bang voor Mozes, en hij en zijn twee zonen stonden op en verlieten Egypte, en zij vluchtten en namen hun toevlucht tot het land Kus tot koning Kikianus van Kus." Nadat Moshe [Mozes] op zijn beurt in hoofdstuk 72 uit Egypte weggevlucht was, keerde Bileam met zijn beide zonen in hoofdstuk 73:28 terug naar het hof van de Farao en in vers 29 las ik tot mijn verbazing: "Zij zijn de tovenaars en huichelaars die worden genoemd in het boek der wet, staande tegenover Mozes toen de Eeuwige de plagen over Egypte bracht." Ook in hoofdstuk 79:25-27 worden zij nadrukkelijk als zodanig genoemd: "Farao zei tot Mozes: Wat wenst u? En zij antwoordden, zeggende: De Eeuwige, de G'd der Hebreeërs heeft ons tot u gezonden om te zeggen: Laat Mijn volk wegtrekken zodat zij Mij kunnen dienen. Zodra de Farao hun woorden hoorde was hij uiterst verschrikt en zei tot hen: Ga nu, maar kom morgen terug. En zij deden zoals het woord des konings hen gebod. Toen zij vertrokken waren, liet farao Bileam de tovenaar en zijn zonen Jannes en Jambres roepen. Ook alle tovenaars en bezweerders en raadgevers des konings kwamen allemaal en zaten voor de koning." Natuurlijk gaat ook het daaropvolgende verhaal over de staven die in slangen veranderden geheel en al over Bileam en zijn zonen. Daarna wordt het even stil over hen totdat er in hoofdstuk 84:14-17 opnieuw een beroep op de toverkunst van Bileam wordt gedaan: "En in het 36e jaar sinds het vertrek der kinderen Israëls uit Egypte, sloeg de Eeuwige het hart van koning Sichon der Amoriëten, en hij voerde oorlog en hij trok uit ten strijde tegen de kinderen van Moab. En Sichon zond boodschappers naar Beor de zoon van Jannes de zoon van Bileam, raadgever van de koning van Egypte, en tot zoon Bileam, om Moab te vloeken, opdat het zou worden uitgeleverd in de hand van Sichon. En de boodschappers gingen en brachten Beor de zoon van Jannes, en zijn zoon Bileam, uit Petor in Mesopotamië; aldus kwamen Beor en zijn zoon Bileam naar de stad van Sichon en zij vloekten Moab en hun koning in de tegenwoordigheid van koning Sichon der Amoriëten. Aldus trok Sichon uit met zijn gehele leger, en hij ging naar Moab en streed tegen hen, en hij onderwierp hen, en de Eeuwige leverde hen uit in zijn handen, en Sichon doodde de koning van Moab." Vers 22: "En Sichon gaf talrijke geschenken van zilver en goud aan Beor en zijn zoon Bileam, en hij zond hen weg, en zij gingen naar Mesopotamië naar hun huis en hun land." In hoofdstuk 85 worden de Moabieten onder leiding van Balaq [Balak] door de Midjanieten pijnlijk eraan herinnerd, dat zij hun nederlaag destijds aan de vervloekingen door Bileam en zijn vader te danken hadden: "De oudsten van Midjan zeiden tot Moab: Wij hebben gehoord dat in de tijd koning Sichon der Amoriëten tegen u streed, en u overwon en uw land nam. Dat hij Beor de zoon van Jannes en zijn zoon Bileam liet komen uit Mesopotamië, en zij kwamen en vervloekten u; daarom zegevierde de hand van Sichon over u zodat hij uw land nam. Daarom nu, laat ook u zijn zoon Bileam komen want hij is nog in zijn land, en geef hem zijn loon, opdat hij kome en vervloeke al het volk waarvoor u bevreesd zijt. Aldus hoorden de oudsten van Moab deze zaak, en zij waren ermee ingenomen om Bileam de zoon van Beor te laten roepen. Dus zond Balak de zoon van Zippor, koning van Moab, boodschappers naar Bileam zeggende: Zie daar is een volk uit Egypte getogen, zie, het heeft het gezicht des lands bedekt, en het is tegenover mij gelegerd. Kom daarom en vervloek dit volk voor mij, want zij zijn te machtig voor mij; misschien zal ik het kunnen slaan of uit het land verdrijven, want ik hoorde

dat wie u zegent die zal gezegend zijn, en wie u vervloekt die zal vervloekt zijn. Toen gingen de boodschappers van Balak naar Bileam en brachten Bileam om het volk Israëls te vervloeken bij de strijd tegen Moab.” (Sefer haYashar [het Boek des Oprechten] 85:42-47). Wij zijn daarmee weer bij ons verhaal uit de parasha Balaq aangekomen. Laten we dit nu vers voor vers bestuderen om te zien welke lering wij daaruit kunnen trekken:

בְּמִדְבָּר B'mid'bar [Numeri] 22:5-6

“Hij [Balak] dan zond boden naar Bileam, de zoon van Beor, naar Petor, dat aan de Rivier ligt, naar het land zijner volksgenoten, om hem te ontbieden met deze woorden: Daar is een volk getrokken uit Egypte; zie, het overdekt de oppervlakte van het land, terwijl het tegenover mij gelegerd is. Nu dan, kom toch en vervloek mij dit volk, want het is sterker dan ik; misschien zal ik dan in staat zijn het te verslaan en uit het land te verdrijven, want ik weet: wie jij zegent, die is gezegend, en wie jij vervloekt, die is vervloekt.”

Balak stuurde de oudsten van Moab en van Midjan naar Messopotamië om Bileam in te huren, het volk Israël te vervloeken. Hoewel er ook waarzeggers en tovenaars in de buurt woonden waar hij een beroep op kon doen had hij het er wel voor over om zijn delegatie helemaal naar het land te sturen waar Av'raham vandaan kwam, want hij wilde echt de allerbeste in zijn vak gebruiken, ook al zou hem dat een vermogen kosten. Als hij zijn boodschappers de vleiende woorden laat overbrengen dat al wie Bileam zegent wordt gezegend en al wie hij vervloekt wordt vervloekt, dan is dat niet bedoeld om te slijmen, maar om te laten zien dat hij zijn reputatie kent en zich er terdege van bewust is, over welke krachten Bileam beschikt!

בְּמִדְבָּר B'mid'bar [Numeri] 22:7

“Toen gingen de oudsten van Moab en van Midjan, met het waarzeggersloon bij zich, op weg, en bij Bileam aangekomen, brachten zij hem de woorden van Balak over.”

Natuurlijk waren de vleiende woorden van Balak niet voldoende om Bileam daarmee over te halen, de Israëlieten te vervloeken, want de voornaamste drijfveer was natuurlijk de royale beloning, die hij zijn boodschappers voor de waarzegger had meegegeven, want Balak was ook op de hoogte van zijn hebzucht! Helaas heeft Bileam in de loop der geschiedenis daarin vele navolgers gekregen, zodat de apostelen genoodzaakt waren, de gelovigen voor deze mensen te waarschuwen: *“Want er zijn zekere mensen binnengeslopen - reeds lang tevoren tot dit oordeel opgeschreven - g'ddelozen, die de genade van onze G'd in losbandigheid veranderen en onze enige Heerser en Heer, Yeshua haMashiach [Jezus Christus], verloochenen. - Wee hun, want zij zijn de weg van Kain opgegaan, zij zijn voor de verleiding van een Bileamsloon bezweken en door het verzet van een Korach ten onder gegaan!”* (Judas 1:4 en 11). *“Doordat zij de rechte weg verlaten hebben, zijn zij verdwaald en de weg opgegaan van Bileam, de zoon van Beor, die het loon der ongerechtigheid liefhad!”* (2 Petrus 2:15).

בְּמִדְבָּר B'mid'bar [Numeri] 22:8

“Hij dan zeide tot hen: Overnacht hier deze nacht, dan zal ik u bescheid geven, zoals de Eeuwige tot mij spreken zal. Toen bleven de vorsten van Moab bij Bileam.”

Zijn antwoord op het verzoek van Balak klinkt op zich helemaal niet zo slecht en lijkt zelfs in tegenspraak te zijn met hetgeen ik hierboven zei. In plaats van gretig het geld aan te nemen en meteen te vertrekken wilde hij eerst de G'd raadplegen, wiens volk hij vervloeken zou. Hij was immers geen vreemdeling voor Israëls hoedanigheid en wist heel goed dat de Eeuwige met hen was, maar voor alle zekerheid wilde hij toch met Hem overleggen. Blijkbaar had Bileam het voorrecht om net als Moshe rechtstreeks met de Eeuwige te kunnen spreken, maar dat vind ik dan wel erg tegenstrijdig, want als Bileam de G'd van Israël daadwerkelijk zo goed kende dat hij met Hem kon praten en wist dat de Eeuwige Zijn volk liefhad, hoe kon hij het dan in zijn hoofd halen om dit voorstel überhaupt te overwegen? Dan had hij de oudsten van Moab en Midjan al meteen bij het begin moeten zeggen dat hij een volk dat door de Eeuwige gezegend is niet zou kunnen vervloeken, maar in plaats van hen terstond weg te sturen liet hij ze overnachten in de hoop om alsnog toestemming te krijgen om zijn opdracht uit te mogen voeren.

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:9

“G'd nu kwam tot Bileam en zeide: Wie zijn die mannen bij u?”

Men zou het niet voor mogelijk houden, maar in die nacht verscheen de Eeuwige daadwerkelijk aan Bileam en vroeg hem, wie die vreemdelingen waren en wat ze bij hem kwamen doen. Hij wist dat natuurlijk wel, maar Hij wilde het uit zijn eigen mond horen.

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:10-11

“En Bileam zeide tot G'd: Balak, de zoon van Sippor, de koning van Moab, heeft tot mij de boodschap gezonden: Zie, er is een volk, dat getrokken is uit Egypte, en dat de oppervlakte van het land overdekt; nu dan, kom vervloek het mij, misschien zal ik dan in staat zijn daartegen te strijden en zal ik het verdrijven.”

Het antwoord van Bileam is echt ongehoord! Hij heeft er blijkbaar geen enkel probleem mee, om aan de G'd van Israël zonder te blozen te zeggen, dat de mannen gekomen zijn om hem over te halen, het volk Israël te vervloeken zodat ze door Balak vernietigd zouden worden. Hoe durft hij de Eeuwige zoiets te zeggen? Welke reactie verwachtte hij eigenlijk van de Eeuwige? Dat Hij dit zou goedkeuren? Of dat Hij zelfs Zijn medewerking zou verlenen aan deze verdorven persoon, die zich met toverij en hekserij heeft ingelaten? Maar laten we even kijken hoe haShem hierop reageerde:

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:12

“Toen zeide G'd tot Bileam: Gij zult met hen niet medegaan, jij zult dat volk niet vervloeken, want het is gezegend.”

Dat had Bileam eigenlijk al van vantevoren moeten weten als hij G'd echt gekend had zoals hij voorgaf en dan had hij het hierbij moeten laten. Ten eerste zei de Eeuwige, dat hij niet met hen mee mocht gaan en ten tweede zei Hij, dat Bileam dat volk niet mocht vervloeken, want het is gezegend! Vooral dat laatste had hij moeten weten, want het was juist in Haran, niet ver van de woonplaats van Bileam, dat de Eeuwige tegen Av'ram [Abram] gezegd heeft: *“Ik zal zegenen wie u zegenen, en wie u vervloekt zal Ik vervloeken!”* (בראשית B'reshit [Genesis] 12:3). Als de Eeuwige echt ook zijn G'd was, zoals Bileam beweerde, dan had hij zich dit ter harte moeten nemen en dan had hij al vanaf het begin moeten beseffen dat het slecht met hem zou aflopen als hij G'ds volk zou vervloeken.

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:13

“En Bileam stond des morgens op en zeide tot de vorsten van Balak: Gaat naar uw land, want de Eeuwige weigert mij toe te staan met u mee te gaan.”

Als men deze tekst geheel onbevooroordeeld leest, dan krijgt men de indruk dat Bileam helemaal niet zo slecht was als hij wordt afgeschilderd. Hij deed toch wat juist is in G'ds ogen: hij weigerde het waarzeggersloon in ontvangst te nemen en stuurde de delegatie onverrichter zake terug naar Balak door het verzoek om Israël te vervloeken af te wijzen. Als dat echt zo was, dan zou het verhaal nu afgelopen zijn, maar het gaat verder! Laten we dit vers nog een keer lezen en met vers 12 vergelijken. Valt u iets hierbij op? Hij liegt niet, want hij heeft hun naar waarheid gezegd dat de Eeuwige hem geen toestemming gaf om met hen mee te gaan, maar het gaat er juist om wat hij niet gezegd heeft! Hij geeft de boodschapper niet getrouw het antwoord weer, dat de Eeuwige hem gegeven heeft. Hij verzweeg dat de G'd van Israël hem niet toestond Israël te vervloeken omdat het een gezegend volk is. Hij zei hun slechts, dat de Eeuwige weigerde hem toe te staan om met hun mee te gaan

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:14

“Toen begaven de vorsten van Moab zich op weg en bij Balak aangekomen, zeiden zij: Bileam weigerde met ons mee te gaan.”

Toch ook de vorsten van Moab brachten het antwoord van Bileam niet getrouw over aan Balak, want zij hebben hem niet verteld, dat de Eeuwige zelf Bileam nadrukkelijk verboden had om

met hen mee te gaan. Ze zeiden slechts, dat Bileam weigerde met hen mee te gaan, maar de reden voor deze weigering verzwegen ze. Daardoor kreeg Balak de indruk, dat Bileam zijn loon misschien te laag vond en een hogere beloning wilde hebben voor zijn diensten.

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:15-17

“Maar Balak zond opnieuw vorsten, talrijker en aanzienlijker dan dezen. Bij Bileam aangekomen, zeiden zij tot hem: Zo zegt Balak, de zoon van Sippor: Laat u toch niet weerhouden tot mij te komen, want ik zal u rijk belonen; alles wat gij mij zult zeggen, zal ik doen; kom toch, en vervloek mij dit volk.”

Balak stuurde daarom nog een tweede gezantschap, met groter aanzien en in grotere getallen dan de vorige delegatie en naar alle waarschijnlijkheid ook met een dubbel geldbedrag om Bileam alsnog over te halen, het volk Israël te vervloeken. En niet alleen een groter geldbedrag, maar ook een groter eerbetoon, want in feite behandelde Balak deze sjamaan met zoveel achting en eerbied als een staatshoofd en bood hem zelfs nederig aan om alles te doen wat hij hem zou opdragen. Dat is voor Bileam eigenlijk de kans van zijn leven om in één klap de rijkste en machtigste man in de hele regio te worden. Het enige wat hij daarvoor hoefde te doen is dat waar hij goed in was: mensen te vervloeken! Maar hij wilde niet zo gretig overkomen en daarom deed hij eerst alsof hem dat allemaal koud liet en deed zich voor als een vrome profeet.

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:18

“Maar Bileam antwoordde en zeide tot de dienaren van Balak: Al gaf Balak mij zijn huis vol zilver en goud, ik zou niet in staat zijn het bevel van de Eeuwige, mijn G'd, te overtreden, door iets kleins of iets groots te doen.”

Aanvankelijk wijst Bileam de delegatie erop, dat hij ondanks de beloofde zeer royale beloning en het hoge eerbewijs dat aan hem werd betoond onomkoopbaar zou blijven en dat hij niet in staat zou zijn om iets te kunnen doen dat ingaat tegen het bevel van de Eeuwige, die hij voor deze gelegenheid zijn G'd noemt. Dat lijkt op het eerste gezicht heel vroom en onschuldig, maar bij nader inzien blijkt het niets anders dan bluf te zijn. Het “niet in staat zijn om iets te kunnen doen” is immers niet hetzelfde als “niet willen doen”. Misschien was zijn aanvankelijke aarzeling wel echt, want het zou best nog wel eens kunnen dat hij op de hoogte was van de nadrukkelijke waarschuwing die de Eeuwige Zijn volk Israël gaf ten opzichte van mensen zoals hij: *“Wanneer gij gekomen zijt in het land dat de Eeuwige, uw G'd, u geven zal, dan zult gij niet leren doen naar de gruwelen van die volken. Onder u zal er niemand worden aangetroffen, die zijn zoon of zijn dochter door het vuur doet gaan, die waarzeggerij pleegt, geen wichelaar, uitlegger van voortekenen, of tovenaer, geen bezweerder, niemand, die de geest van een dode of een waarzeggende geest ondervraagt of die de doden raadpleegt. Want ieder die deze dingen doet, is de Eeuwige een gruwel, en ter wille van deze gruwelen drijft de Eeuwige, uw G'd, hen voor u weg!”* (דברים D'varim [Deuteronomium] 18:9-12). Al deze dingen bracht hij in praktijk, maar dat was voor hem blijkbaar geen probleem, want als hij zich daar echt iets van aan had getrokken had hij net als Yeshua, toen Hem alle rijkdom en heerlijkheid der wereld werd aangeboden, het antwoord kunnen geven: *“Ga weg Satan!”* Maar dat deed hij niet! Hij liet de deur een kier open en deed een tweede poging om alsnog G'ds goedkeuring te verkrijgen.

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:19

“Nu dan, blijft ook gij toch deze nacht hier, opdat ik wete, wat de Eeuwige verder tot mij spreken zal.”

Wat zou de Eeuwige nog verder met hem te bespreken hebben? Hij was de vorige keer toch duidelijk genoeg? Israël mag niet vervloekt worden, want het is een gezegend volk, punt uit! In feite had hij moeten weten dat hij de Eeuwige nooit en te nimmer van gedachten zou kunnen doen veranderen, maar door de liefde voor het geld deed Bileam zijn uiterste best, om het in elk geval wel te proberen zonder daarbij te beseffen, dat deze hebzucht hem uiteindelijk duur zou komen te staan. Velen zijn net als hij door hun liefde voor het geld bezweken voor de verleiding. *“Maar wie rijk willen zijn, vallen in verzoeking, in een strik, en in vele dwaze en schadelijke*

begeerten, die de mensen doen wegzinken in verderf en ondergang. Want de wortel van alle kwaad is de geldzucht. Door daarnaar te haken zijn sommigen van het geloof afgedwaald en hebben zich met vele smarten doorboord!" (1 Timotheüs 6:9-10). Aangelokt door macht en rijkdom in het vooruitzicht probeerde Bileam opnieuw om G'ds toestemming te vragen alsnog met de gezanten mee te gaan om Israël te vervloeken. In feite bezat hij dus de brutaliteit om de Eeuwige om toestemming te vragen om te mogen zondigen. Hoe zeer was hij de weg kwijt!

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:20

"G'd nu kwam tot Bileam des nachts en zeide tot hem: Nu die mannen gekomen zijn om u te ontbieden, sta op, ga met hen mede, maar alleen het woord, dat Ik tot u spreken zal, zult gij volbrengen."

Het lijkt erop dat Bileam succes heeft gehad met zijn aandringen en dat de Eeuwige zich erbij heeft neergelegd en het Bileam daadwerkelijk toestond om te zondigen. In de Joodse Dasbergvertaling staat zelfs: "Vooruit dan maar, ga met ze mee!" Het klopt inderdaad dat de Eeuwige gezegd heeft: "Ga dan maar met hen mee", maar dat wil nog niet zeggen dat Hij het nu goed vond, want de volgende keer zullen we zien dat Hij Bileam op andere wijze probeerde tegen te houden. Maar voor nu laat Hij hem vooralsnog vrij om zelf de keuze te maken om wel of niet te gaan. Maar Hij voegt er wel aan toe, dat hij alleen datgene ten uitvoer mag brengen, wat de Eeuwige hem opdraagt! Verder wil ik er nog op wijzen, dat de Nederlandse vertaling van dit vers niet helemaal klopt, want in de Hebreeuwse grondtekst staat namelijk niet: "Nu die mannen gekomen zijn om u te ontbieden, sta op, ga met hen mede...", maar: "Indien de mannen u komen roepen, sta dan op en ga met hen mee..." Ziet u het verschil? In het eerste geval krijg je de indruk dat de Eeuwige hem toestaat om dan toch maar mee te gaan als de mannen echt gekomen zijn om hem te ontbieden, zoals ook de nieuwe vertaling suggereert. De Hebreeuwse woorden לע אם־לקרא לך באו האנשים קום לך lo im-liq'ra l'cha bo haEnashin, qum lecha [indien de mannen u komen roepen, sta dan op], wil dus zeggen, dat hij moet opstaan als de mannen hem komen roepen op de manier van: kom je nog mee of niet? Met andere woorden: de Eeuwige zei niet bijvoorbeeld al dat hij sowieso mee mocht, maar alleen als ze echt daarop aandrongen. Hij gaf Bileam daarmee nog een laatste kans om alsnog nee te kunnen zeggen.

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:21

"Toen stond Bileam des morgens op, zadelde zijn ezelin en ging met de vorsten van Moab mee."

In vers 21 lezen we, dat Bileam de volgende ochtend opstond en zich reisvaardig maakte, maar daar staat niet bij dat hij eerst wachtte totdat de mannen hem riepen. Blijkbaar wilde hij die reis zo graag ondernemen met de vorstelijke beloning in het vooruitzicht, dat hij geen laatste oproep nodig had. Zo vertrok Bileam samen met de vorsten van Moab en begaf zich op weg naar Balak met het doel om Israël te vervloeken. Die mannen zullen wel hartstikke blij geweest zijn dat ze hun doel bereikt hadden. Maar het zou heel anders lopen dan hij zich had voorgesteld. Hoe het allemaal verder ging en welke wonderlijke dingen onderweg gebeurden zullen wij in het tweede deel van deze studiereeks nader bestuderen. Ik wil dit eerste deel afsluiten met de ernstige waarschuwing om niet dezelfde kant op te gaan als Bileam, wiens liefde voor het geld groter was dan de gehoorzaamheid aan de Eeuwige: "Let er toch op dat u zich ver houdt van alle hebzucht. Want ook al bezit iemand alles in overvloed, hij bezit zijn leven niet!" (Lucas 12:15, GNB). Daarom geeft Yeshua ons ook het dringende advies: "Verzamelt u geen schatten op aarde, waar mot en roest ze ontoonbaar maakt en waar dieven inbreken en stelen; maar verzamelt u schatten in de hemel, waar noch mot noch roest ze ontoonbaar maakt en waar geen dieven inbreken of stelen. Want, waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn. - Niemand kan twee heren dienen, want hij zal of de ene haten en de andere liefhebben, of zich aan de ene hechten en de andere minachten; gij kunt niet G'd dienen en de Mammon!" (Mattheüs 6:19-21 en 24). "Kiest dan heden, wie gij dienen zult... Maar ik en mijn huis, wij zullen de Eeuwige dienen!" (יהושע Y'hoshua [Jozua] 24:15). Amen!